

Stojan Vučićević je zasad posljednji izdanak one pevne, muzikalne loze u hrvatskoj poeziji čiji su začetnici bili Vžner, Tin i Nikola Polić. Krugovaši su se pedesetih godina izborili za novi jezik i novi senzibilitet, a razlogovci su dokončali pohod hrvatske poezije u sferu filozofije i intelektualizma. U opsegu od Dragovićeva do Bilopavlovića, u kojem je ovičena mila da hrvatska lirika, nema nijednog pesnika koji se direktno nastavlja na melodijske, ritmičke, formalne, a i tematske tradicije rane hrvatske moderne, sem Vučićevića. Njegov sonorni, široki glas izdvaja se specifičnom tonalnošću iz bogatog višezvučja mlade hrvatske lirike. Skladno zvučni ali se ne čuje daleko.

Za jednog dvadesetšestogodišnjaka tri knjige pesama nije ni malo ni mnogo. U stvari, prva knjiga pesama u zajednici sa Vladimirom Pavićem i Mirkom Vidovićem (*Pjesme*, Zadar, 1964), bila je prethodno knjizi *Greben* (*Mladost*, 1965), koja je usvojila četrnaest od petnaest pesama iz *Pjesama*. Pesnik je izostavio samo pesmu *Intermezzo* koja je građena na drugačijim ritamskim i formalnim obrascima i koja se i u prvoj knjizi asimulirano rimama izdvaja od svih ostalih. Tako prva knjiga Stojana Vučićevića vredi samo kao bibliografski podatak, budući da je utkana u sledeću, daleko bogatiju i zreliju.

Greben je namah osvetlio pravo lice pesništva Stojana Vučićevića, skladnom kompozicionom strukturom i pesmama koje su istakne na sličnim formalnim i sadržajnim obrascima. U drugoj knjizi moglo se lako primetiti da je pesnik koji *tera svoje* do kraja, privržen vezanom stihu i melodiji kao jednom od primarnih, u novoj hrvatskoj poeziji davno napuštenih, kvalifikativna lepepe i vrednosti poezije. Zaljubljen u katrene, u zvučnosti njihovih slika, on je od prvog do poslednjeg stiha u *Grebebu* kucao u dirke klavijature spoljnih zavučućja, ne ponavljajući se u sadržajskim, tematskim strukturom. Ta knjiga je posvedočila da je u pisao pesnik od sluha za tanane zvuke *nevid* i *vid-stvari*, za blage ritmičke prilive i čistotu govora. Nagovestila je pesnikovu umešnost slikavanja i likanja misli i emocija u pevne i muzikalne formalne strukture, ali je izvila naoflegel i trenutne rogoznih rima, kalemirelnih distiha u veštačke katrene, nepremišljen sentimentalnost i pevuckavost koja se najednom ispleve u ponekom stihu ili strofi. Strofa:

*Možda i nema pod stablima trave
Za nose koje, za jedno musko dijete
Budim se: što sam, o žen tužen stave
Na sprudu krvi u lijevoj ključici stave*

iz pesme *Rak*, sa tipičnom vučićevićevskom intonacijom, svojom praznikavom patetikom, rimama radi rima, posukulim ritmom — govori o tome kako Vučićević još nije bio izučio u tančne stroge zakone vezanog stiha i ritamskih skladnosti. U tom istom *Grebebu* Vučićević je zapisao vanrednu tople stihove kao: „U najdelte-noj mi krvi prekad bagrem zalista“ (*Kug*), ili „Prineso ti ruku ruci — u dlanu mi veče“ (Na pohodu svakom), ali i dozlaboga staromodno eksklamacije kao: „Kako je naivno cvijeće kad ne jadicuje“ (*Ispod zidina*) ili „Ljubav je bogalj što prosi lepotu“ (*Zasjedla*). Balast bolećive sentimentalnosti nije zaobišao stihove nekih pesama, posebno pesme *Kudrov*, sa profanom jesenjinskom temom i tugom:

*Priglatiti hvala. Umoran je kudrov
Primiti ga dragi, ja ću lajat vani...*

Slabosti koje *Greben*, iako dosta koherentna knjiga, nije umeo izbjeći opravda va samo godinu dana kasnije Vučićevićeva knjiga pesama *Siga* (*Mladost*, 1966).

U *Grebebu* je Vučićević začeo svoj sukob sa svetom na koji se ne umeo bezbolno priviknuti, u tamnom, najljepšem distihu u knjizi:

*Kad raširim ruke i pogledam sjenu
Malo lićim ptici, odevć mnogo križu.*

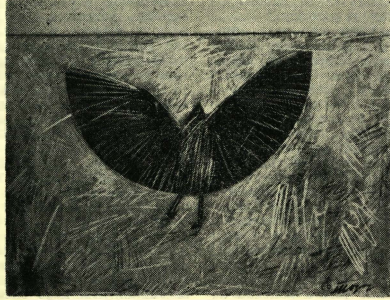
U spoznanju svoje nemoći da uzleti, da nadrašte prizemne predele na koje je bezadešno osuđen, pesnik je dostojanstven i pomiren pred svojom tegobom i kobnom smenom. Rezignatna pesimizističkom, nakla neverica u blagdanske predele zemljine svetlosti, tavori u Vučićevićevim stihovima da bi u jednom trenu zaiskrila u gorkom, mazohističkom uskliku: „Bivam manji što me manje boli“. Tu su negde koreni Vučićevićeve permanente bnosti, utkane u svako vlakno pesme. Nesmiraj kazu na stihu *Blazen tko cestu u nedrima* ima osvetljava pesnikove tuge pozivom na beg iz svojih zaobilnosti i nemoćnosti, najavljenim imperativom napuštanja prebivališta koje sputava jedinolnostima dana i nedana. Pesnik sam se bi javlja *I tebe Stojane što čest čestit ozarić* bar bol konačne spoznaje nemoći potpunog boga iz postvarenog sveta.

Vučićevićeva rezignacija je katkad prkosnog tona: *Pa čime da se trujem kad me otrov liječi*, u njoj je uvek pomalo prezrenja prema opiranju svetu, ali i skriveno postojanje straha od neopiranja koliko i od opiranja. Čemu otpori kad *kravele svoje kruniti mase sami?* Sami smo sebi dodelili one male ali smevočne horvatićevske kraljeve *od popišanih krpca*, ali smo ih izmislili da bi smo im bili podanici. Zatvoreni u svoju osamu pesnik prigušeno izgovara potrebu izlaska iz sebe:

Književni Komenik

stojan vučićević

PERO ZUBAC

*Vrijeme je, izadimo vani
U krui je ono čega ne bi
Ni u palom cvjetu ni u skoroj rani
Odevć blizu mora jedrimo u sebi.* (Dan)

*Ko alem čuvam što mi ribe stoore
Dok mornari na krmi zreću tunu režu.*

Ceo pesnički pohod Stojana Vučićevića ima u sebi nečega što je tražnje grebensa-olsonca na kojem se može objasniti mreža istihana od niti svakodnevlja kojem se ne može odupreti.

Siga je u celini knjiga zrelija od *Grebeba*. Pesnik ju je napisao čistijim jezikom, većom brigrn od ritmičke i melodijske finise, u njoj je nešto čega ne bi jasnije izraženog u *Grebebu*: iskristalisan filozofski stav prema svetu, vodenom i kopnenom. Na prvim stranicama rasuta je u trinaest pesama poema *Gemmula* ili *poruka iz boce*, koja sam naslovom otkriva pesnikove misaone zaokupljenosti. Sudbina zalutalih pomoraca o čijem davnom biti ili ne (koje se dešava van sveta a u dosluhu s njim), nemamo znaka, navodi pesnika na jednu da iskaže bol njihovog potonjeg i napuđenog puta. Ima jedna primorskak legenda po kojoj one koji okleplaju boce stiže za kob, ali ima i nespupana ljudska razdonošt koja ne preže ni pred čim samo da bi saznila bar nevažnu sitnicu o nekom davnom, možda izmišljenom potopu.

Poema je komponovana kao oratorijum u kojem se postupno javljaju glasovi mornara, njihovih poruke, i spoljni glas Boga — *Indulgencijam* kao i glas kora — *Miserere*, u kojima je pesnikova poruka *Gemmula* je, u stvari, više ciklus skladnih pesama nego poema: svaka pesma stoji kao celina, sa sopstvenom porukom i vrednošću.

Pesnik postupno razvija sliku agonije zalutale korablje i njenih zatočenika pred bespustim mora. Glasovi mornara su otmeni i svečani u svojoj pomirenosti sa nestankom pod vodom nad kojima su odnijihali svoje vaskolika sunčana leta. *Poruke mornara* napisane su u školovanim kvartinama, dok su ostali stihovi u slobodnoj formi. Svaki mornar na osoban način izgovara svoje zadnje reči, a pesnik suvara čudno blage i svetle slike:

*I vidjeh gdje momčad očima sve jake
Prevelava štnuju, gđe na jarbol penje
Jednoga mornara da vidi tko plače
Iza svooga udara tko ne sluti sebe.*

U stihovima poeme ima neke bedoprlave svetlosti koja svemu daje boje nestvarnog, mističnog, nedohvatljivog. Kao u Per-sovim *Marekizima* pejzaži su tako bliski a tako na nedohvat daleki. *Gemmula* je sva od fluida, od nestvarja i neglasja.

Stih: *Tko zna otkad greben potopljava sebe iz Poruke trećeg mornara bitna je spona između Sige i Grebeba*. Pesnik izgovara svoju žudnju za nemirima voda u kojima je takođe nesigurno uočišće, ali koje su stalno u kretu, u igri i nesmiraju. To je podneblje za pesnikovo morno i posustalo oko što jednoličnih kopnenih pejzaža. U *Poruci petog mornara* vascelo pretvara se more u greben što stoji a u distihu *Bula*, koji naoflegel stoji nevezano između pete i šeste *Poruke*, pesnik po prvi put kaže jasno:

*Tko prekrši oči obnoć slušnom opnom
Bit će gonjen snima, kaznit će ga kopnom.*

Ovaj distih je višestruko značajan za razmatranje toka pesnikovog odnosa prema kopnu, prema svom domu. Kazniti mornara kopnom znači oduzeti mu pravo na hleb, na svetlo, na slobodu. Pesnik je mornar. Tu je sve. Stih: *Osuđen na kopno: rijekama vas učim iz Poruke šestog mornara* samo potcrtava bitnost distiha *Bule*. Pomirenost sa činom mora kazuje istrofa:

*A ne pitam ništa što moru ne dadoh
A ne lištem ništa izvan izmaglice
Gde su koplja ana u kojih blažen dadoh
Da na svoje kopno udrem smrtimice.*

Vox Dei u tristištu Indulgencijam:
*Ustrajte, kronici moji, jedrite
I neka nitko na govoru o zločinu
koji pripada svima*

označava pesnikovu potporu zalutaloj korablji i izgovara nanovo staru Vučićevićevu devizu pomirenja sa zlom koje smo sami izmislili. Epiloška *Poruka desetog mornara* nagoveštava povratka i smiraj mora, ali ne žudi kopno na moru koje ne pre-staje.

Sledeća dva ciklusa u *Sigi*, *Sava* i *Pornica*, takođe naslovima opominju na pesnikovu privrženost vodama. Stih: *Sretan i blažen onaj kojega rijeke doje kazuje Vučićeviću odanost vodama kao i stihovi:*

*Ja sam beskrajno žedan, mene žedaju vode
I miljeke moje majke na vretu zemlju sahne.*

Potrebu za vodom pesnik svodi čak na fiziološke osnove tvrdeći da ga i vode žedaju. Makoliko paradoksalan, ovaj stih, ima jednu notu ponornog, teškog zennog neprebola. U tim stihovima ima nečega od Vučićevićevog porekla: od onih žednih popovopoljnih uvala i hercegovačkog krasa i bliskog a izvanočnog mora koje slanin maglama samo buđi žed i sluti da jedinom će nestati mora: *bičemo svi od soli*.

Ali:
*Opako žedan ipak ja se udvaram vatri
A kada kažem more korak sam bliže mreži
Pjesmo na uglu žedi, vodu što vodu smatira,
Kada se budim iz sna na stop me kiše sneži*

Tu je potoniji gradacijski stepen Vučićevićevog himničnog speva o vodama. Pesma je i sama voda što vodu snatiri, ali nastoji da se vatri udvori i približi. Ona hoće da kaže sv svet, ne preže pred smrću, ali je svaki priziv mora jedan korak bliže mreži, bliže neslobodi. I onaj koji je nekada vodu slavio kao praznik obraća se kopnu, poražen svojim neuhvaćenim vodenim anđelima: *Okrepi se zemljo meni kao grobu*.

Pesnik ni sam ne zna prave izvore svoga pokloništa vodama:

*Neću znati zašto taman tekli dovijek
Ali kletok pred tobom ko pred žednim suša
Pokoren potpuno gje postajem čovjek
Bijah bliže vodu nego sebi duša.*

Ova patetična poruka Savi prethodi stihovima iz pesme *Bijeg u kojoj je konačno izgovoreno opredeljenje za svet voda:*

*Nakon ove pjesme više nema rijeke
Iza ove vode šiknuti će mir
Već i zadnji spalmir pred obalom lijeke
Topi splavo od rane u okati vtr.*

Dakle: mir je tek iza voda, ali je kopno tuđe i strano. Onaj mir koji će šiknuti izvan rijeke je mir bespoda, moglo bi se slobodno napisati: Nakon ovih rijeke nema više pjesme. Iza ove pjesme šiknuti će mir.

Pesme *Pečina* i *Siga* donose nove svetove Vučićevićevih traaganja za blagdan-skim vodama. U *Pečini* pesnik govori: *Samo da vatra odnekud ne grakne belečije otpor ka suprotnoj polarnosti vode*. *Siga* je simbol bogatstva vode, njene iskrajnosti i nepresušja. *Blažena je voda što rada kamenje*. Pesnikovo veru u moć voda kazuju stihovi:

*Mi bez sige znamo da smo pjesmom pali
Padati će nebo prestane ti kap.*

Pesma *Siga* otkriva vanrednu umešnost pesnika da stvara nove svetove od simboličnih slika koje se stapaju u jednu jedinu metaforu ili simbol, poentu, u dnu pesme. Dve začetna strofe *Sige*, izuzetno harmonične i zvučne, pokazuće kako Vučićević peva u najboljim trenucima:

*Bez imalo zemlje ruši se sa stropa
Ikaplja bistrve vode — zadnji veo zida —
Kame preko rane i sa živom kopa
Bunar prena spijši s onu stranu vida.*

*Sipi brtiko tjevno, puca kolat mijeni
I udarom mekim ispuinja u meni
Jasan stvar nevida što tamu izmjeni
Od mora u srcu, u kopno u zjeni.*

Rafinirani sluh za življenje izvrsnih slika pesnik je pokazao još u *Grebebu*, ukajući stih od samih metafora, kao: *Na stolu limun odan mjesecini*. *Sirio* (je) jug u severu stvari i sl. Povremeno i sl. *Siga* iskanijaju stihovi puni tame, mistične blagosti i blede nejasnosti:

*Netko iza gora do raje u tami
Diže sidro mūka i u pišcu mi brodi* (*Greben*) ili:

*A moja sestra Ana i sada negdje sjedi
Uz jedan stubak bunar gdje smo stutiti zmije,
kao i bogata metaforična poredanja, poznata u *Grebebu*, kao: *onaj lepji srđ iz poeme* u koje valovi pucaju mecima soli ko pudari...*

Zbirka *Siga* naglašava staru Vučićevićevu stilsku boljku tautološkog ponavljanja reči u stihovima: *Srce kuca, kuca...*

*A povazan sunce kleše, šljunak kleše...
Borovi otkriše srca, tad su me bole, bole
Druge šume na međi, na međi svijeri i uma...
Treba li mi nešto ja bih sebe treće...
I u sebi mene, samo mene, mene...*

Izjave nekih kritičara da je Vučićević navukao Tinovu ruhu ne bi trebalo uzeti zdravo za gotovo, jer je nepravedno zbog izvesnih veza sa tradicijom opisati jednog darovitog pesnika na pragu visokih pesničkih dometa i sobom iskovane zrelosti. Treba posmatrati sa verom put najbržeg trčača što sebi ne stiže, opet onog razape-put u svemu što bijegom iz sebe dokazuje stjejet.